

نامه‌هایی که از کارکرد نامه‌بودن خود فراتر رفتند

تصدیق کردم...

بعد از اختراع خط انسان‌ها برای برقراری ارتباط از نامه استفاده کردند و حتی از این نیز فراتر رفتند و از این ابزار ارتباطی در پیشبرد امور سیاسی و اجتماعی خود نیز بهره گرفتند؛ به همین خاطر نامه‌ها اهمیت بسیاری در تاریخ تکامل روابط انسانی دارند. نقشی که نامه‌ها در تاریخ ایفا کرده‌اند بر کسی پوشیده نیست و چه بسیار نامه‌ها که از سطح یک نامه فراتر رفته‌اند و تبدیل به سندی تاریخی شده‌اند. برای مثال نامه امام خمینی (ره) به میخائیل گورباچف، آخرین رهبر اتحاد جماهیر شوروی، نامه‌ای مهم در تاریخ معاصر ایران و حتی جهان است که نشانگر اقتدار نظام اسلامی در برابر حکومت‌های بیگانه است.

در میان چهره‌های ادبی نیز نامه‌نگاری رواج داشته و امروز این نامه‌ها تبدیل به اسنادی شده که می‌تواند جهان فکری و حتی نوع عادات شخصی آنها را برای خواننده‌ای که به آن اشخاص دسترسی ندارند روشن کند. نامه‌هایی که همان‌طور که گفته شد فراتر از یک نامه، ابزاری ارتباطی شده‌اند و امروز با گذشت زمان تبدیل به اسنادی برای تاریخ ادبیات گردیده‌اند. نامه‌هایی که بسیاری از آنها بر اثر مرور زمان از دسترس خارج شده و امروز اثری از آنها نیست. در صورتی که وجودشان می‌توانست نقش بسیاری در مناسبات فرهنگی و حتی سیاسی جوامع داشته باشد. علاوه بر این باید یادآوری کرد که اهمیت نامه‌ها به قدری زیاد است که بسیاری از نویسندگان یا شعرآز آنها برای خلق ادبی استفاده کرده‌اند که در میان ایرانی‌ها می‌توان به رضا امیرخانی و سیدمهدی شجاعی و در میان نویسندگان خارجی به اوریانا فلاچی اشاره کرد که از این قالب برای نوشتن استفاده کرده‌اند. در این گزارش مروری داریم بر چند نمونه از کتاب‌هایی که دربردارنده نامه‌نگاری‌های میان شخصیت‌ها و چهره‌های ادبی است.

حسام آبنوس

روزنامه‌نگار

نامه‌های سیمین و جلال

سیمین دانشور و جلال آل احمد به عنوان دو چهره مهم ادبیات معاصر همواره مطرح‌اند و علاوه بر این زندگی مشترک آنها نیز عامل مهم دیگری است که این دو در سپهر فرهنگ و ادب این کشور جایگاه ویژه‌ای پیدا کنند. مجموعه نامه‌های رد و بدل شده این زوج در سفرها که بخشی مربوط به سفر سیمین دانشور به آمریکا است و باقی در سفرهای کوتاه ارسال شده تصویری از موقعیت و رابطه این دو و همچنین اوضاع روز به خواننده ارائه می‌کند. در کتاب اول نامه‌های سیمین به جلال است و در کتاب دوم که در دو مجلد تنظیم شده، نامه‌های آل احمد به دانشور را می‌خوانیم. کتاب سوم این مجموعه چهارجلدی نیز نامه‌هایی را در خود دارد که در زمان‌های دیگر میان این دو چهره مهم ادبیات کشور رفت و آمد داشته است. توصیف با دقت و بیان جزئیات و نمایش بی‌کم و کاست اتفاقات و رویدادها این نامه‌ها را تبدیل به سندی کرده که کسانی که می‌خواهند روزها و سال‌های دهه ۳۰ شمسی به خصوص بازه سال‌های پیش و پس از کودتای ۳۲ را بخوانند، می‌توانند به این کتب رجوع کنند. حالات شخصی جلال آل احمد به عنوان یکی از مهم‌ترین روشنفکران عصر حاضر و همچنین عادت‌های زندگی جلال و سیمین در این نامه‌ها بازتاب دقیقی پیدا کرده که برای علاقه‌مندان به مطالعه زندگی شخصی افرادی نظیر آنها می‌تواند گزینه مناسبی باشد.

ده نامه

دنیا و اتفاقات آن به همه ثابت کرده که هیچ‌کس از آینده‌اش خبر ندارد. برای همین نمی‌توان مطمئن بود کاری که امروز می‌کنیم نتیجه‌اش فردا روشن می‌شود یا خیر! مهدی اخوان ثالث هم روزهایی که برای محمد قهرمان نامه می‌نوشته و به عبارتی با هم از طریق این ابزار ارتباطی مشغول معاشرت بودند خبر نداشته که روزی ممکن است نامه‌هایش به محمد قهرمان با همان لحن و زبان قلندرانه تبدیل به کتابی شود و در دسترس همه باشد. «ده نامه؛ با یادهای عزیز گذشته» نامه‌هایی است که میان این دو رد و بدل شده و قهرمان بخش نامه‌های مربوط به اخوان را پس از مرگ اخوان در اختیار خانواده او قرار داده و در قالب این کتاب منتشر کرده‌اند. نکته جالب توجه این است که اثری از نامه‌های قهرمان به اخوان نیست و ممکن است بر اثر اتفاقاتی از دست رفته باشد اما در هر حال این کتاب پاسخ‌های اخوان به قهرمان را در خود دارد که اهمیت بسیار زیادی دارد. علاوه بر نمایش اوضاع روزگاری که این نامه‌ها در آن نوشته شده (بین سال‌های ۱۳۳۰ تا ۱۳۴۷) حالات و اوضاع شخصی اخوان ثالث را نیز به خواننده نشان می‌دهد. در این کتاب‌ها تصویری بی‌روتوش از شاعر «زمستان» می‌بینیم که در نامه‌هایش منعکس شده است. موضعگیری علیه اتفاقات و برخی جریان‌های شعری در این نامه‌ها بروز دارد که اهمیت آنها را از یک نامه‌نگاری صرف بالاتر برده و تبدیل به سندی ادبی برای علاقه‌مندان به ادبیات معاصر کرده است.

نامه‌ها

شهرت نیما یوشیج به دلیل انقلابی است که در شعر فارسی ایجاد کرد احتمالاً خواندن نامه‌هایی که توسط او نوشته شده و در آنها برای افراد خانواده از مجموعه آثار نیما یوشیج دربردارنده خانواده تا دوستان و افراد ناشناس ارسال شده را که نیما در سر داشته مشاهده کرد و خود نیما خواهند گفت. نامه‌هایی که در این کتاب که و حتی رشد شخصیتی نیما را برای خوانندگان انقلاب شعری‌اش در ذهن دارد در نامه‌های شاعر مدت زیادی به این مساله می‌اندیشد برخی روحیات و عادت‌های پدر شعر نور

برسد به دست

دکتر علی شریعتی به عنوان یکی از چهره‌های مهم معاصر که در میان سال‌های پیش از انقلاب بوده و مجالس سخنرانی نقش به‌سزایی در جهت‌گیری جوانان و قرار گرفتن ذهن مخاطب ایرانی دارد. در نامه‌هایی که از عادت‌های تصویری تازه از او به خواننده نشان داده شده جلب می‌کند، و خواننده همان شور و حال شریعتی برای همسرش نوشته شده و در این حیث که میان او و همسرش رد و بدل

چهل نامه کوتاه به همسرم

نادر ابراهیمی در مقدمه این کتاب می‌نویسد: «آن روزها که تازه تمرین خطاطی را شروع کرده بودم، حدود سال‌های ۶۳ تا ۶۵، هنگام نوشتن، در تنهایی. در فضایی که بوی تلخ مرکب ایرانی در آن می‌پیچید و صدای سنتی قلم نی، تسکین دهنده خاطر می‌شد که گرد ملالی چون غبار بسیار نرم بر کل آن نشست بود. غالباً به یاد همسرم می‌افتادم. که او نیز همچون من و شاید نه همچون من اما به شکلی، گهگاه و بیش از گهگاه، دل‌گرفتگی، قلبش را خاکستری رنگ می‌کرد. و می‌کوشیدم که به جستجو به امید رسیدن به ریشه‌های گیاه بالنده و سرسخت اندوه، و دانستن این‌که این روینده بی‌پروا از چه چیزها تغذیه می‌کند، و شناختن شرایط رشد و دوامش تا آن را نابود کنم بل زیر سلطه و در اختیار بگیرم. پس، یکی از خوب‌ترین راه‌های رسیدن به این مقصود را در این دیدم که متن تمرین‌های خطاطی‌ام را تا آنجا که مقدور باشد اختصاص دهم به نامه کوتاهی به همسرم...» همان‌طور که خواندید و احتیاجی به توضیح بیشتر نیست، این کتاب نامه‌هایی است از یک نویسنده به همسرش که اندوه بر قلبش می‌نشسته و او تلاش می‌کرده از این طریق ریشه‌های اندوه را شناسایی و برای خشکاندن آن تلاش کند. در واقع نادر ابراهیمی نوشتن به این شکل را درمان اختلاف‌ها و کدورت‌های میان زن و شوهر می‌داند و تلاش می‌کند الگویی ارائه کند.

در این گزارش

مروری داریم بر

چند نمونه

از کتاب‌هایی

که دربردارنده

نامه‌نگاری‌های

میان شخصیت‌ها و

چهره‌های ادبی است